

Sosialarbeidere i skolen:

De nye «søppelbottene» ?

*Bjørn Arnesen,
cand. socion, Midt-norsk kompetansesenter for atferd*

Vi er inne i en periode hvor de politiske aktører ivrer etter å sette skolen på dagsorden. Et nytt Storting er i ferd med å bli sammensatt, og satsing på skole har høy politisk prioritet.

Hva som ligger i å satse på skolen er høyst ulikt fra parti til parti. Reseptene er blant annet nye undervisningsmetoder, bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi og opprustning av skolebygg. I Opplæringsloven er ambisjonene høye med tanke på å legge til rette for at opplæring i nærmiljøet skal gjelde alle barn og unge. Elevmedvirkning og endring av lærerrollen er naturlige følger og utfordringer knyttet til overordna skolepolitiske føringer og ambisjoner.

En skole for alle er på ingen måte noen enkelt politisk mål å etterleve. I grunnskolen møtes dette målet med blandet entusiasme. I den videregående skole er dette et skolepolitisk mål som oftere møtes med en mangel på entusiasme, enn i skoleverket forøvrig. Læringsmål, kvalifiseringsambisjoner og motivasjon for læring er sentrale og avgjørende faktorer som først og fremst vurderes som avgjørende av lærere i grunnskolens ungdomstrinn og i den videregående skole. De elever som ikke innfrir, og det er mange, har i bunn og grunn lite i skolen å gjøre. Elevens individuelle mangler, svakheter og ikke minst ansvar for egen læring, er argumenter som ofte brukes.

Rimeligvis har mange skolefolk en betydelig bekymring og sterk sympati for den delen av elevgruppen som er motivert, målrettet og faglig engasjerte. Det argumenteres for at disse elevene lider under ambisjonene om en skole for alle. Tanken er ofte slik, at med knappe ressurser er det disse elevene som forsømmes. En slik bekymring er reell nok, og de motiverte og engasjerte elevene har både rett og behov for oppmerksomhet og utfordringer.

De senere årene har omfattende målinger i ungdomsskolen vist at hovedtyngden av elevene kjeder seg og mistrives i skolen. Det i seg selv er et kraftig signal om behovet for endringer. Imidlertid er det et forhold som særlig krever oppmerksomhet. De elever som har de svakeste forutsetninger, og de som har

den laveste motivasjon, de mest uklare læringsmål og tanker om framtidig yrke og arbeidslivsdeltakelse, er de som oftest havner utenfor. I den videregående skolen er det, i følge utdanningsstatistikken, en betydelig årevis økning i antall elever som havner på utsiden eller som krever særskilt oppfølging i løpet av skoleåret. I grunnskolens ungdomstrinn er situasjonen rimeligvis noe annerledes. Elevene har plikt til å gå i skolen, og muligheten til å ekskludere har på nittitallet blitt kraftig redusert. Skolene må langt på vei «leve» med denne elevgruppen, om de vil det eller ikke.

I sum representerer de mange dilemmaer og frustrasjoner for lærere et grunnlag for et sterkere og sterkere rop etter nye yrkesgrupper i skolen. Dette er ikke nødvendigvis noe nytt, og kan isolert sett være virksomt og nødvendig. På lengre sikt, og i et utvidet perspektiv, er det summen av den tverrfaglige innsats som er viktig å sette i fokus. Hva er det så sosialarbeidere skal kunne bidra med til å styrke hoveddelen av det pedagogiske tilbud i skolen, nemlig lærerne?

Den norske skolen som samfunnsinstitusjon har økt sin betydning på nittitallet. Reform -94 og seksårsreformen har bidratt sterkt til dette. Samtidig ser vi en samfunnsmessig utvikling som bidrar til økt omskiftelighet og tilpasningskrav til barn og unge. En utvikling som understreker og øker skolens stabiliserende betydning. Uansett hvilken skole vi har, eller hvilken skole vi ønsker oss, så vil skolen bemannes med lærere. Den sentrale og umåtelig vanskelige utfordring er å ta utgangspunkt i at det er endring i og styrking av lærerrollen som er det sentrale i en sammenheng med skoleutvikling. Det er i denne sammenheng debatten om tverrfaglighet i skolen hører hjemme. Hva er det nye yrkesgrupper i skolen kan bidra med, slik at lærerne skal kunne finne ut av de mange dilemmaer og frustrasjonen som skolehverdagen gir dem?

La oss se nærmere på faggruppen sosialarbeidere. Hva er deres mulige bidrag i en slik sammenheng? Barnevernpedagoger, sosionomer og vernepleiere har sin faglige forankring i miljøterapeutisk tilnærming og teori. I skolen er det ofte den systemrettede og helhetlige tilnærming mot ulike elevgrupper som etterspørres. Det er et godt utgangspunkt. Sosialarbeidere har tradisjonelt individet i fokus. Gjennom ulike metodiske tilnærminger, søkes endring av atferd og sosiale betingelser med utgangspunkt i sosial dysfunksjon hos enkeltindividet. Sånn sett egner sosialarbeideren seg utmerket til å tilføre kompetanse om helhetlig og systemrettet tilnærming, men også like gjerne å kunne innta en plass i skolen som den som er i stand til å ta over de u håndterlige elevene fra læreren. Fjerne de fra klasserommet, og hvis de lykkes, føre dem tilbake i en ny og forbedret utgave. Mange av de sosialarbeidere som er eller har prøvd seg i skolen, forteller om nettopp slike forventninger. Forventninger som understrekes i individuelle sakkyndigheter fra den pedagogiske og psykologiske tjenesten. Sosialarbeideren

blir «satt på» enkeltelever, og da ofte knyttet til et skoleår i gangen. En annen frustrasjon som rapporteres fra sosialarbeidere i skolen er mangel på respekt for sin profesjonalitet. Det gis ofte ikke aksept for behov til planlegging og etterarbeid. Kort sagt et syn på sosialarbeidere som fagpersoner som langt på vei innebærer at de arbeider etter «kick and rush» og ikke systematisk og planmessig. Arbeidsvilkårene er oftest svært ulike lærernes, med det resultat at det i de fleste tilfeller regnes ut reduserte stillingsandeler for å arbeide med elevene. En implikasjon av dette er at det av økonomiske grunner blir slik at det ikke er mulig for mange å arbeide i skolen. En siste, men ikke minst sentral, frustrasjon er savnet etter likesinnede. Å være en blant mange, oppleves over tid å være en uoverkommelig oppgave.

I sum kan en spørre seg om hvor dypt seriøsiteten i ønsket om tverrfaglighet egentlig stikker?

Hva er det så mulig å tenke seg som en farbar vei. En grunnleggende ide for å utvikle tverrfaglighet i skolen, er å øke skolens totale kapasitet og kompetanse. Hvis nye yrkesgrupper i skolen ikke funderes i en slik ide, forblir ambisjonen og forsøkene meningsløse. I skolehverdagen innebærer dette at lærerne skal kunne håndtere nye så vel gamle oppgaver bedre gjennom effekter av tverrfaglig praksis på den enkelte skolen. Så enkelt, men allikevel så vanskelig.

Det vanskelige, det som hindrer til tross for de mange uttalte fordeler, med tverrfaglig arbeid i skolen består blant annet, og i bunn og grunn, i forhold som den ensomme lærerrollen. Læreren som på egen hånd er i stand til å mestre de mange utfordringer knyttet til læringsprosessen for en klasse på 15 - 30 elever. Som er i stand til å inspirere og motivere. Til å fornye seg og hente energi fra ensomme og hemmelige kilder. Eller kanskje det vanskelige består i å finne ut av hvordan en skal balansere de mange og motstridene krav og forventninger fra læreplanverk, foreldre og skoleeiere.

Uansett er det ikke til å unngå at det må foretas et reelt stykke arbeid i å finne fram til og bearbeide de mange og ulike hindringer som ligger der å sperrer for et tverrfaglig arbeid.

Først og fremst er det viktig å understreke at sosialarbeidere bør ha en utfyllende og deltakende rolle i skolens sentrale oppgaver. Lærerne vil for all framtid utgjøre hovedtyngden(90%) av de profesjonelle voksne i skolen.

Sentralt er det at læreren stimuleres til reelt samarbeid, refleksjon rundt egen praksis, til å kaste på båten forestillingene om å mestre den vanskelige kunst å skape læring hos barn og unge på egen hånd, og blir reelt ivaretatt deretter. Ja,

først da er det mulig å åpne skolen for nye yrkesgrupper, sosialarbeidere så vel som andre, og for ideer om tverrfaglighet som noe nyttig for elevene.

Bjørn Arnesen er tilknyttet Midt-norsk kompetansesenter for atferd i Trondheim, og har hovedfag i sosialt arbeid. Han har lang erfaring fra arbeid med barn og unge i fritidsklubber, kommunal barneverntjeneste og institusjon, og har arbeidet med barne/kultur- og institusjonsforskning.

Kan kontaktes på tlf 73 59 07 54